

D.1.1.1

Synthese analytischer und strategischer Schlüsseldokumente Synteza istniejących dokumentów analityczno-strategicznych

BB-L Interconnection
Wizja wspólnego obszaru powiązań
Program Współpracy Interreg VI A
Brandenburgia - Polska 2021-2027

BB-L Interconnection
Vision für einen gemeinsamen
Verflechtungsraum
Kooperationsprogramm Interreg VI A
Brandenburg - Polen 2021-2027

Stand: 31.03.2025 / stan na 31 marca 2025 r.

Inhaltsverzeichnis / Spis treści

1	Einführung / Wprowadzenie.....	3
2	Methodik und Vorgehensweise / Metodyka i sposób postępowania	4
3	Liste der analysierten Dokumente / Lista dokumentów analizowanych	5
3.1	Dokumente auf nationaler Ebene / Dokumenty na szczeblu krajowym	5
3.2	Dokumente auf regionaler Ebene / Dokumenty na szczeblu regionalnym.....	5
3.3	Grenzübergreifende Dokumente / Dokumenty transgraniczne	6
4	Ergebnisse der Analyse / Wyniki analizy	7
4.1	Dokumente auf nationaler Ebene / Dokumenty na szczeblu krajowym	7
4.1.1	Polen / Polska	7
4.1.2	Deutschland / Niemcy	10
4.2	Dokumente auf regionaler Ebene / Dokumenty na szczeblu regionalnym.....	11
4.2.1	Wojewodschaft Lubuskie / Województwo Lubuskie	11
4.2.2	Land Brandenburg / Brandenburgia	13
4.3	Grenzübergreifende Dokumente / Dokumenty transgraniczne	18
5	Zusammenfassung und Schlussfolgerungen / Podsumowanie i wnioski.....	23
	Anlagen / Aneks	25

1 Einführung / Wprowadzenie

Ziel der Synthese vorhandener analytischer und strategischer Schlüsseldokumente ist es, Grundlagen bereitzustellen, die es ermöglichen, im Einklang mit nationalen, regionalen und grenzüberschreitenden Politikansätzen eine gemeinsame raumordnerische Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum zu erarbeiten.

Dazu wurden – nach einer Überprüfung ihrer Relevanz – analytische und strategische Schlüsseldokumente durch die Projektpartner ausgewertet, die zur Raum- und Regionalentwicklung und zur Analyse der sozioökonomischen Situation im gemeinsamen Verflechtungsraum bereits vorliegen. Die BTU Cottbus-Senftenberg zeichnete für die methodische Koordination der Arbeiten verantwortlich.

Nachfolgend werden zunächst Methodik und Vorgehensweise erläutert (Kap. 2), bevor ein Überblick über die analysierten Dokumente erfolgt (Kap. 3). Anschließend werden die Ergebnisse der Analyse vorgestellt, wobei nach Dokumenten auf nationaler, regionaler und grenzüberschreitender Ebene unterschieden wird (Kap. 4).

Den Abschluss bilden eine Zusammenfassung und die Ableitung von Schlussfolgerungen zum weiteren Umgang mit den untersuchten Dokumenten, die als Ausgangspunkt für die Entwicklung der Leitlinien und Ziele für die gemeinsame Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum dienen (Kap. 5).

Celem syntezy istniejących kluczowych dokumentów analitycznych i strategicznych jest zapewnienie podstaw do opracowania Wspólnej Wizji Przyszłości dla Brandenburgsko-Lubuskiego obszaru powiazań, zgodnie z krajową, regionalną i transgraniczną polityką rozwoju przestrzennego i regionalnego.

W tym celu – po sprawdzeniu ich przydatności – partnerzy projektu przeanalizowali kluczowe dokumenty analityczne i strategiczne, które są dostępne w zakresie rozwoju przestrzennego i regionalnego oraz opisu sytuacji społeczno-gospodarczej na wspólnym obszarze powiazań. BTU Cottbus-Senftenberg odpowiadał jako partner projektu za metodologiczną koordynację prac.

Poniżej wyjaśniono metodologię i podejście do prac (rozdział 2), wraz z listą analizowanych dokumentów (rozdział 3). Następnie przedstawiono wyniki analizy, przy czym dokonano rozróżnienia między dokumentami na poziomie krajowym, regionalnym i transgranicznym (rozdział 4).

W ostatnim rozdziale podsumowano i wyciągnięto wnioski dotyczące dalszego postępowania z analizowanymi dokumentami, które służą jako punkt wyjścia do opracowania wytycznych i celów Wspólnej Wizji Przyszłości Brandenburgsko-Lubuskiego obszaru powiazań (rozdział 5).

2 Methodik und Vorgehensweise / Metodyka i sposób postępowania

Zur Erarbeitung der Synthese vorhandener analytischer und strategischer Schlüsseldokumente wurde ein dreistufiges Verfahren umgesetzt. Dieses bestand aus folgenden Arbeitsschritten:

- Schritt 1: Bewertung der Relevanz der analytischen und strategischen Schlüsseldokumente, sowie Vervollständigung der Liste der durch die Partner auszuwertenden Unterlagen (Januar 2025)
- Schritt 2: Inhaltliche Auswertung der analytischen und strategischen Schlüsseldokumente, auf Grundlage einer gemeinsamen Vorlage (bis Ende Februar 2025)
- Schritt 3: Zusammenführung der Ergebnisse der inhaltlichen Auswertung zur Synthese der analytischen und strategischen Schlüsseldokumente (bis Ende März 2025)

Zwischen den einzelnen Arbeitsschritten stimmten sich die Projektpartner fortlaufend zur Methodik und zum gemeinsamen Verständnis der einzelnen Arbeitsschritte ab. Außerdem wurde die Vorlage für die inhaltliche Auswertung der analytischen und strategischen Schlüsseldokumente gemeinsam erarbeitet.

W celu opracowania syntezy istniejących kluczowych dokumentów analitycznych i strategicznych wdrożono trzyetapowy proces, składający się z następujących kroków:

- Etap 1: Ocena przydatności kluczowych dokumentów analitycznych i strategicznych oraz sporządzenie listy dokumentów do oceny przez partnerów (styczeń 2025 r.).
- Etap 2: Ocena treści kluczowych dokumentów analitycznych i strategicznych na podstawie wspólnego szablonu (do końca lutego 2025 r.).
- Etap 3: Połączenie wyników oceny treści w celu syntezy kluczowych dokumentów analitycznych i strategicznych (do końca marca 2025 r.).

Pomiędzy poszczególnymi etapami prac partnerzy projektu stale koordynowali metodologię i wspólne rozumienie poszczególnych etapów prac. Ponadto wspólnie opracowano szablon oceny treści kluczowych dokumentów analitycznych i strategicznych.

3 Liste der analysierten Dokumente / Lista dokumentów analizowanych

3.1 Dokumente auf nationaler Ebene / Dokumenty na szczeblu krajowym

Land / kraj	Titel des Dokuments	Tytuł dokumentu
PL	Die Strategie für eine verantwortungsvolle Entwicklung bis 2020 (mit einem Ausblick bis 2030)	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) – SOR
PL	Nationale Strategie für Regionale Entwicklung 2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)
PL	Landesentwicklungskonzept 2050 (Entwurf)	Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 – KRK 2050 (projekt)
PL	Staatliche Umweltpolitik 2030	Polityka Ekologiczna Państwa 2030
PL	Strategie für eine nachhaltige Verkehrsentwicklung 2030	Strategia zrównoważonego Rozwoju Transportu 2030
DE	Leitbilder der Raumentwicklung in Deutschland	Wytyczne dotyczące kierunków rozwoju przestrzennego w Niemczech
DE	Bundesverkehrswegeplan 2030 (BVWP 2030)	Federalny Plan Infrastruktury Transportowej 2030

3.2 Dokumente auf regionaler Ebene / Dokumenty na szczeblu regionalnym

Land / kraj	Titel des Dokuments	Tytuł dokumentu
PL	Entwicklungsstrategie der Wojewodschaft Lubuskie 2030	Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030
PL	Raubewirtschaftungsplan der Wojewodschaft Lubuskie mit den Raumbewirtschaftungsplänen für den funktionalen städtischen Raum des Wojewodschaftszentrums Zielona Góra und Gorzów Wlkp.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wlkp.
PL	Zwischenbewertung des Raumbewirtschaftungsplans der Wojewodschaft Lubuskie mit den Raumbewirtschaftungsplänen für den funktionalen städtischen Raum des Wojewodschaftszentrums Zielona Góra und Gorzów Wlkp.	Okresowa ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wlkp.
DE	Landesentwicklungsplan Hauptstadtregion Berlin-Brandenburg (LEP HR)	Plan rozwoju Krajów Związkowych dla regionu stołecznego Berlin-Brandenburgia
DE	Landesentwicklungsprogramm (LEPro)	Program Rozwoju Krajów Związkowych
DE	Raumordnungsbericht 2023	Raport o planowaniu przestrzennym 2023
DE	Landesplanungsvertrag	Umowa o planowaniu Krajów Związkowych
DE	Sachlicher Teilregionalplan „Regionale Raumstruktur und Grundfunktionale Schwerpunkte“ der Regionalen Planungsgemeinschaft Lausitz-Spreewald	Sektorowy plan regionalny „Regionalna struktura przestrzenna i centra funkcji podstawowych” Regionalnej Wspólnoty Planistycznej Lausitz-Spreewald
DE	Sachlicher Teilregionalplan „Regionale Raumstruktur und Grundfunktionale Schwerpunkte“ der Regionalen Planungsgemeinschaft Oderland-Spree	Sektorowy plan regionalny „Regionalna struktura przestrzenna i centra funkcji podstawowych” Regionalnej Wspólnoty Planistycznej Oderland-Spree
DE	Entwurf des sachlichen Teilregionalplans „Erneuerbare Energien“ der Regionalen Planungsgemeinschaft Oderland-Spree	Projekt sektorowego planu regionalnego „Odnawialne źródła energii” Regionalnej Wspólnoty Planistycznej Oderland-Spree
DE	Entwurf des Sachlichen Teilregionalplans „Windenergienutzung“ der Regionalen Planungsgemeinschaft Lausitz-Spreewald	Projekt sektorowego planu regionalnego „Wykorzystanie energii wiatrowej” Regionalnej Wspólnoty Planistycznej Lausitz-Spreewald

Land / kraj	Titel des Dokuments	Tytuł dokumentu
DE	Regionale Energiekonzepte Oderland-Spree und Lausitz-Spreewald	Regionalne koncepcje energetyczne Oderland-Spree i Lausitz-Spreewald
DE	Regionales Entwicklungskonzept des Landkreises Spree-Neiße	Regionalna koncepcja rozwoju powiatu Spree-Neisse
DE	Berichte der Raumbewertung – Kreisprofile Märkisch-Oderland, Frankfurt (Oder), Oder-Spree, Spree-Neiße, Cottbus	Raporty monitoringu przestrzennego – „Profile powiatowe” Märkisch-Oderland, Frankfurt (Oder), Oder-Spree, Spree-Neiße, Cottbus
DE	Nachhaltigkeitsstrategie für das Land Brandenburg	Strategia zrównoważonego rozwoju dla Kraju Związkowego Brandenburgia
DE	Energiestrategie 2040	Strategia energetyczna 2040
DE	Strategie des Landes Brandenburg zur Anpassung an die Folgen des Klimawandels	Strategia Kraju Związkowego Brandenburgia w zakresie adaptacji do skutków zmian klimatu
DE	Klimaplan Brandenburg	Plan klimatyczny Kraju Związkowego Brandenburgia
DE	Nachbarschaftsstrategie Brandenburg-Polen	Koncepcja sąsiedztwa Polska-Brandenburgia

3.3 Grenzübergreifende Dokumente / Dokumenty transgraniczne

Land / kraj	Titel des Dokuments	Tytuł dokumentu
EU	Europäisches Rahmenübereinkommen über die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen Gebietskörperschaften	Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi
EU	Territoriale Agenda 2030	Agenda Terytorialna 2030
EU	ESPN-Analysen zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit	Analizy ESPON dotyczące współpracy transgranicznej
DE-PL	Kooperationsprogramm Interreg VI A BB-PL, sowie sozioökonomische Analyse und SWOT-Analyse	Program Współpracy Interreg VI A BB-PL oraz analiza społeczno-ekonomiczna i analiza SWOT
DE-PL	Gemeinsames Zukunftskonzept für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum – Vision 2030	Wspólna Koncepcja Przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań – Wizja 2030
DE-PL	Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion PRO EUROPA VIADRINA – Strategie VIADRINA 21+	Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu PRO EUROPA VIADRINA – Strategia VIADRINA 21+
DE-PL	Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion Spree-Neiße-Bober für die Jahre 2021-2027 – Vision 2030	Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2021-2027 – Wizja 2030

4 Ergebnisse der Analyse / Wyniki analizy

4.1 Dokumente auf nationaler Ebene / Dokumenty na szczeblu krajowym

4.1.1 Polen / Polska

Die Strategie für eine verantwortungsvolle Entwicklung bis 2020 (mit einem Ausblick bis 2030)

– SOR ist das Schlüsseldokument des polnischen Staates im Bereich der mittel- und langfristigen Wirtschaftspolitik. Ihr Hauptziel ist die Schaffung der Voraussetzungen für eine Steigerung des Einkommens der polnischen Bevölkerung bei gleichzeitiger Stärkung des sozialen, wirtschaftlichen, ökologischen und territorialen Zusammenhalts. Das Hauptziel wird durch spezifische Ziele untersetzt:

- Spezifisches Ziel I – Nachhaltiges Wirtschaftswachstum, das zunehmend auf Wissen, Daten und organisatorischer Perfektion beruht
- Spezifisches Ziel II – Sozialverträgliche und räumlich ausgewogene Entwicklung
- Spezifisches Ziel III – Ein leistungsfähiger Staat und leistungsfähige Institutionen für Wachstum und soziale und wirtschaftliche Integration

Die in der Strategie enthaltenen Projekte sind strategische Aufgaben des Staates.

Die **Nationale Strategie für Regionale Entwicklung (KSRR 2030)** ist das grundlegende Strategiedokument der staatlichen Regionalpolitik bis 2030. Die KSRR 2030 spiegelt die Festlegungen der Strategie für eine verantwortungsvolle Entwicklung (SOR) in der Säule der sozialverträglichen und räumlich ausgewogenen Entwicklung wider.

Leitziel der Strategie ist die effektive Nutzung der endogenen Potenziale aller Territorien und ihrer Spezialisierungen (Stärken) für eine nachhaltige Entwicklung des gesamten Landes, als Voraussetzung für die Steigerung des Einkommens der polnischen Bevölkerung und zur Gewährleistung des sozialen, wirtschaftlichen, ökologischen und räumlichen Zusammenhalts.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR jest

kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Jej celem głównym jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Na cel główny składają się cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną
- Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony
- Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

Projekty ujęte w Strategii stanowią strategiczne zadania państwa.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. KSRR 2030 stanowi odzwierciedlenie postanowień Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) w filarze rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.

Celem głównym strategii jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Dieses Leitziel der Regionalpolitik wird durch drei spezifische Ziele untersetzt:

- Ziel 1: Erhöhung des Zusammenhalts der Entwicklung des gesamten Landes in der sozialen, wirtschaftlichen, ökologischen und räumlichen Dimension
- Ziel 2: Stärkung der regionalen Wettbewerbsvorteile
- Ziel 3: Verbesserung der Qualität der Governance und der Umsetzung der ortsbezogenen Politikansätze

Jedes der spezifischen Ziele wird durch eine Reihe von Leitlinien für Interventionen weiter konkretisiert.

Das **Landesentwicklungskonzept 2050 – KRK 2050** (Entwurf) ist ein wegweisendes Dokument für die staatliche Entwicklungsplanung, das auf einer langfristigen und breit angelegten Perspektive beruht. Das Dokument basiert auf (1) Wissen zu Entwicklungstrends und Herausforderungen, mit denen Polen in Zukunft konfrontiert sein wird, (2) Zukunftsszenarien, die eine „Simulation“ der Rahmenbedingungen ermöglichen, unter denen öffentliche Verwaltungen zukünftig Entscheidungen treffen werden, (3) der Skizze einer bewusst idealisierten Vision Polens im Jahr 2050, die das Anspruchsniveau für künftige Politikansätze der öffentlichen Hand vorgibt, sowie (4) der Identifizierung der wichtigsten Schlussfolgerungen.

Das Konzept KRK 2050 hat einen ausgeprägt visionären Charakter.

Die **Staatliche Umweltpolitik 2030 (PEP 2030)** ist eine Strategie im Sinne des Gesetzes über die Grundsätze der Entwicklungspolitik. Leitziel ist die Entwicklung des natürlichen Potenzials zum Nutzen von Bürgern und Unternehmern. Im System der strategischen Dokumente präzisiert und operationalisiert die PEP 2030 die Strategie für eine verantwortungsvolle Entwicklung (SOR), wobei sie praktische Lösungen für die einzelnen Richtungen der Intervention beinhaltet.

Die PEP 2030 definiert drei Umweltziele, die zusätzlich durch horizontale Ziele unterstützt werden:

Cel główny polityki regionalnej będzie realizowany w oparciu o trzy cele szczegółowe:

- Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym
- Cel 2. Wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych
- Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie

W ramach każdego z wyżej wymienionych celów szczegółowych wyznaczono szereg kierunków interwencji.

Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 – KRK 2050 (projekt) jest dokumentem-drogowskazem dla planowania rozwoju państwa mającym dać szeroki kontekst w dłuższej perspektywie czasowej. Dokument ten opiera się na (1) wiedzy polegającej na zidentyfikowaniu trendów i wyzwań rozwojowych, z jakimi w przyszłości będzie zmagало się państwo, (2) dostarczeniu scenariuszy przyszłości, które pozwalają na „symulację” warunków, w jakich administracja publiczna będzie podejmować decyzje, (3) zarysowaniu celowo wyidealizowanej wizji kraju w 2050 r. wyznaczającej poziom ambicji dla przyszłych polityk publicznych, oraz (4) wskazaniu kluczowych wniosków.

KRK 2050 ma charakter mocno wizyjny.

Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030) jest strategią w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Celem głównym jest rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców. W systemie dokumentów strategicznych PEP 2030 doprecyzowuje i operacjonalizuje Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), przedstawiając praktyczne rozwiązania dla poszczególnych kierunków interwencji.

PEP 2030 definiuje trzy cele środowiskowe, które są dodatkowo wspierane przez dwa cele horyzontalne:

- Spezifisches Ziel I: Umwelt und Gesundheit. Verbesserung der Umweltqualität und der ökologischen Sicherheit
- Spezifisches Ziel II: Umwelt und Wirtschaft. Nachhaltige Bewirtschaftung der Umweltressourcen
- Spezifisches Ziel III: Umwelt und Klima. Eindämmung des Klimawandels, Anpassung an den Klimawandel und Katastrophenrisikomanagement

Die horizontalen Ziele beziehen sich auf (1) Umwelt und Bildung. Entwicklung der Umweltkompetenzen (Wissen, Fähigkeiten und Einstellungen) der Gesellschaft, sowie (2) Umwelt und Verwaltung. Verbesserung der Effizienz und Funktionalität der Instrumente des Umweltschutzes.

Die **Strategie für nachhaltige Verkehrsentwicklung 2030 (SRT 2030)** ist ein Planungsdokument, das ein integraler Bestandteil des kohärenten Systems nationaler strategischer Dokumente ist. Es zeigt die Richtungen der Entwicklung im Verkehrsbereich auf, um die in der Strategie für eine verantwortungsvolle Entwicklung (SOR) festgelegten Ziele fristgerecht zu erreichen.

Leitziel der nationalen Verkehrspolitik ist es, die Erreichbarkeit zu erhöhen und die Sicherheit der Verkehrsteilnehmer sowie die Effizienz des Verkehrssektors durch die Schaffung eines kohärenten, nachhaltigen, innovativen und benutzerfreundlichen Verkehrssystems auf nationaler, europäischer und globaler Ebene zu verbessern. Die Verwirklichung des Leitziels bis 2030 wird durch sechs Richtungen der Intervention operationalisiert, die Zielsetzungen für alle Verkehrsträger einschließen.

- Cel szczegółowy I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego
- Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska
- Cel szczegółowy III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych

Cele horyzontalne to (1) Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa, oraz (2) Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska

Strategia zrównoważonego Rozwoju Transportu 2030 (SRT 2030) jest dokumentem planistycznym, będącym integralną częścią spójnego systemu zarządzania krajowymi dokumentami strategicznymi. Kreśli ona kierunki rozwoju transportu, aby do wyznaczonego horyzontu czasowego było możliwe osiągnięcie założonych celów w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR).

Głównym celem krajowej polityki transportowej jest zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego poprzez utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym. Osiągnięcie wyznaczonego celu głównego w perspektywie do 2030 roku obejmuje sześć kierunków interwencji właściwych dla każdej z gałęzi transportu.

4.1.2 Deutschland / Niemcy

Die **Leitbilder und Handlungsstrategien für die Raumentwicklung in Deutschland** sind ein informeller Orientierungsrahmen, der keine formale Bindungswirkung hat. Sie wurden 2016 beschlossen und beziehen sich auf das gesamte Bundesgebiet. Die Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum kann sich auf die Leitlinien und Handlungsstrategien beziehen und diese regional konkretisieren. Dabei sind aus Sicht der Partner folgende Ziele und Inhalte besonders bedeutsam:

- Unterstützung des Zentrale-Orte-Systems zur Sicherung der Daseinsvorsorge
- Sicherung der Erreichbarkeit zentraler Orte mit öffentlichen Verkehrsmitteln
- Unterstützung energieeffizienter und verkehrsarmer Siedlungsstrukturen
- Sicherung von Freiraum- und Biotopverbänden, Erhaltung von Kulturlandschaften
- Hochwasserschutz, Schaffung und Erhaltung von Retentionsräumen und Sicherung des Wasserdargebots
- Raumverträglicher Ausbau erneuerbarer Energien

Der **Bundesverkehrswegeplan (BWVP) 2030** ist das Rahmenprogramm des Bundes zur Verkehrsinfrastrukturplanung. Er betrifft Bundesstraßen, Bundesautobahnen und Schienenwege. Die Aufnahme von Projekten in den Plan hat keine unmittelbaren Folgen und ist keine Finanzierungszusage, ist aber dennoch eine wichtige Bedingung für die Umsetzung von Investitionen. Relevante Ziele sind die Verbesserung von Erreichbarkeiten, die Verlagerung von Gütertransporten auf die Schiene und ggfs. Wasserstraßen und die Vermeidung des Verlusts unzerschnittener Räume.

Seit 2022 wird der **Bundesverkehrswege- und Mobilitätsplan (BVMP) 2040** vorbereitet. Welchen Stellenwert grenzüberschreitende Verbindungen in diesem Plan haben werden, ist noch unklar und Gegenstand der Diskussion. Im derzeit gültigen BVWP 2030 haben grenzüberschreitende Schienenwege (mit wenigen Ausnahmen) nur eine geringe Priorität.

Wytyczne i strategię działania na rzecz rozwoju przestrzennego w Niemczech stanowią nieformalne ramy orientacyjne, które nie są formalnie wiążące. Zostały one przyjęte w 2016 roku i odnoszą się do całego terytorium państwa. Wizja Przyszłości Brandenburgsko-Lubuskiego obszaru powiązań może odnosić się do wytycznych i strategii działania i konkretyzować je na poziomie regionalnym. Z perspektywy partnerów szczególnie ważne są następujące cele i treści:

- Wspieranie systemu miejscowości centralnych w celu zapewnienia odpowiedniego dostępu do usług użyteczności publicznej
- Zapewnienie dostępności miejscowości centralnych za pomocą transportu publicznego
- Wspieranie energooszczędnych i zmniejszających natężenie ruchu struktur osadniczych
- Ochrona przestrzeni otwartych i korytarzy ekologicznych, zachowanie krajobrazów kulturowych
- Ochrona przeciwpowodziowa, tworzenie i ochrona obszarów retencyjnych oraz zapewnienie wystarczających zasobów wodnych
- Wrażliwa rozbudowa odnawialnych źródeł energii

Federalny Plan Infrastruktury Transportowej (BWVP) 2030 jest programem ramowym rządu federalnego w zakresie planowania infrastruktury transportowej. Dotyczy on dróg federalnych, autostrad federalnych i kolei. Włączenie projektów do planu nie ma bezpośrednich konsekwencji i nie stanowi zobowiązania do finansowania, niemniej jednak jest ważnym warunkiem realizacji inwestycji. Istotne cele obejmują poprawę dostępności, przeniesienie transportu towarowego na kolej i drogi wodne oraz unikanie utraty obszarów nie zakłóconych.

Federalny Plan Infrastruktury Transportowej i Mobilności (BVMP) 2040 jest przygotowywany od 2022 roku. Znaczenie połączeń transgranicznych w tym planie jest nadal niejasne i jest przedmiotem dyskusji. W obecnie obowiązującym BVWP 2030 transgraniczne trasy kolejowe (z kilkoma wyjątkami) mają jedynie niski priorytet.

4.2 Dokumente auf regionaler Ebene / Dokumenty na szczeblu regionalnym

4.2.1 Wojewodschaft Lubuskie / Wojwództwo Lubuskie

Die **Entwicklungsstrategie der Wojewodschaft Lubuskie 2030** legt die strategischen Ziele und die wichtigsten Leitlinien für die Entwicklung der Wojewodschaft fest. Die Strategie steht im Einklang mit den gesetzlichen Bestimmungen – dem Gesetz über die Selbstverwaltung der Wojewodschaft und dem Gesetz über die Grundsätze der Regionalentwicklungspolitik. Als regionales Strategie-dokument bildet sie die programmatische Grundlage für die Umsetzung der Struktur- und Kohäsionsfonds im Zeitraum 2021-2027.

Hauptziel: Intelligente Bewirtschaftung der Potenziale der Region, um eine nachhaltige Entwicklung, sozialen und räumlichen Zusammenhalt und eine hohe Lebensqualität der Einwohner zu erreichen.

Strategische Ziele:

1. Intelligente, grüne regionale Wirtschaft
2. Eine Region, die sozial stark und bürgernah ist
3. Räumliche Integration der Region
4. Eine attraktive, effizient verwaltete und für die Zusammenarbeit offene Region

Der **Raubewirtschaftungsplan der Wojewodschaft Lubuskie** mit den Raubewirtschaftungsplänen für den funktionalen städtischen Raum des Wojewodschaftszentrums Zielona Góra und Gorzów Wlkp. bildet die Grundlage für die räumliche Politik in der Wojewodschaft auf der Grundlage des Gesetzes über die Selbstverwaltung der Wojewodschaft und des Gesetzes über die Planung und Raubewirtschaftung. Ziel der Aufstellung des Plans ist es, eine kohärente Raumordnungspolitik für die Wojewodschaft festzulegen, die das soziale, kulturelle, ökologische und wirtschaftliche Potenzial der Region auf eine Weise nutzt, die eine nachhaltige Entwicklung sicherstellt.

Die Festlegungen des Plans bilden die Grundlage für die Erarbeitung anderer Planungsdokumente auf Ebene der Wojewodschaft und der Gemeinden.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 wyznacza strategiczne cele i kluczowe kierunki działań w rozwoju województwa. Strategia jest zgodna z wymogami ustawowymi – ustawą o samorządzie województwa oraz ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Jako regionalny dokument strategiczny stanowi podstawę programową dla wdrażania funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w perspektywie 2021-2027.

Cel główny: Inteligentne gospodarowanie potencjałami regionu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i przestrzennej oraz wysokiej jakości życia mieszkańców.

Cele strategiczne:

1. Inteligentna, zielona gospodarka regionalna
2. Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi
3. Integracja przestrzenna regionu
4. Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wlkp. jest podstawą prowadzenia polityki przestrzennej w województwie w oparciu o ustawę o samorządzie województwa oraz o ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Celem sporządzania planu jest określenie spójnej polityki przestrzennej dla województwa, wykorzystującej potencjał społeczny, kulturowy, środowiskowy i gospodarczy obszaru, w sposób zapewniający zrównoważony rozwój.

Ustalenia planu stanowią podstawę do opracowywania innych dokumentów planistycznych na szczeblu wojewódzkim oraz gminnym.

Der Plan hat drei strategische Ziele:

- Ziel 1: Territorialer Zusammenhalt
- Ziel 2: Nachhaltige soziale Entwicklung
- Ziel 3: Entwicklung einer wettbewerbsfähigen Wirtschaft

Die strategischen Ziele werden durch insgesamt 26 operationelle Ziele konkretisiert, die zu allen im Wojewodschaftsplan behandelten Fragestellungen konkrete Festlegungen treffen.

Ziel der Erarbeitung der **Zwischenbewertung des Raumbewirtschaftungsplans der Wojewodschaft Lubuskie** mit den Raumbewirtschaftungsplänen für den funktionalen städtischen Raum des Wojewodschaftszentrums Zielona Góra und Gorzów Wlkp. ist die Zusammenstellung von Informationen (1) zum Stand der Raumbewirtschaftung in der Wojewodschaft Lubuskie, (2) zu den räumlichen Veränderungen, die in der Region seit der Verabschiedung des Wojewodschaftsplans stattgefunden haben, (3) zum Fortschritt bei der Umsetzung öffentlicher Investitionen von überörtlicher Bedeutung, sowie (4) zur Übereinstimmung des Wojewodschaftsplans mit geltenden Gesetzen und Dokumenten.

Die Rechtsgrundlage für die Erstellung des Dokuments ist das Gesetz über die Planung und Raumbewirtschaftung. Das Dokument enthält keine Ziele und Leitlinien – es dient nur der Prüfung der Aktualität des Wojewodschaftsplans.

Plan ma trzy cele strategiczne:

- Cel 1: Spójność terytorialna
- Cel 2: Zrównoważony rozwój społeczny
- Cel 3: Rozwój konkurencyjnej gospodarki

Cele strategiczne są skonkretyzowane przez łącznie 26 celów operacyjnych, które zawierają konkretne ustalenia dla wszystkich zagadnień objętych Planem województwa.

Celem sporządzenia **Okresowej oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego** wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wlkp. jest przedstawienie informacji o (1) stanie zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego, (2) zmianach jakie zaszły w przestrzeni regionu od czasu uchwalenia Planu województwa, (3) stopniu realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym oraz (4) zgodności ustaleń Planu województwa z obowiązującymi przepisami prawa i dokumentami.

Podstawę prawną sporządzenia dokumentu stanowi ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Brak celów i kierunków w dokumencie – ma na celu wyłącznie sprawdzenie aktualności Planu województwa.

4.2.2 Land Brandenburg / Brandenburgia

Auf der Ebene der Landesplanung legt der **Landesentwicklungsplan Hauptstadtregion Berlin-Brandenburg (LEP HR)** von 2019 den raumordnerischen Rahmen für die räumliche Entwicklung der Bundesländer Berlin und Brandenburg durch Ziele und Grundsätze fest. Zu seinen Leitlinien gehören die Vernetzung der Hauptstadtregion entlang europäischer Korridore und die Stärkung der Verflechtungen mit Polen, die Stärkung zentraler Orte als Grundlage der Daseinsvorsorge und die Steuerung des Wachstums des Metropolraums rund um Berlin entlang des Siedlungssterns, einschließlich einer Stärkung der Städte der sog. „zweiten Reihe“. Für die Expertise zur Polyzentralität ist der Landesentwicklungsplan mit seinen Festlegungen und Aussagen zu zentralen Orten die wichtigste Grundlage. Weitere wichtige Elemente sind der Freiraumverbund die Entwicklung der Kulturlandschaften.

Das **Landesentwicklungsprogramm (LEPro)** von 2007 bildet den übergeordneten Rahmen für die gemeinsame Landesplanung zwischen Berlin und Brandenburg und definiert Grundsätze u.a. zur Hauptstadtregion und ihrer europäischen Vernetzung, zu Kulturlandschaften, zum System der zentralen Orte und zur Freiraum- und Verkehrsentwicklung. Aus diesen werden die Festlegungen im LEP HR und weitere Festlegungen auf der Ebene der Regionalplanung abgeleitet.

Der **Raumordnungsbericht 2023** liefert für den Zeitraum 2017-2021 statistische und räumliche Analysen, auf deren Grundlage Herausforderungen und Dynamiken der räumlichen Entwicklung identifiziert werden können. Diese Auswertungen und Analysen sind für die Territoriale Diagnose von großer Bedeutung. Hervorzuheben sind die Analyse der räumlichen Dynamik der gesamten Hauptstadtregion und die Auswertung der Planungs- und Bautätigkeit auf kommunaler Ebene.

Der **Landesplanungsvertrag** von 2024 ist die rechtliche Grundlage für die Arbeit der Gemeinsamen Landesplanungsabteilung Berlin-Brandenburg. Er legt die Aufgaben und die Trägerschaft sowie Grundlagen und Verfahren der gemeinsamen Landesplanung zwischen den Ländern Berlin und Brandenburg fest und definiert wie das LEPro übergeordnete Leitlinien der Landesentwicklung.

Na poziomie planowania krajowego, **Plan Rozwoju Krajów Związkowych dla regionu stołecznego Berlin-Brandenburgia (LEP HR)** z 2019 roku określa ramy ładu przestrzennego dla rozwoju przestrzennego krajów związkowych Berlina i Brandenburgii poprzez cele i zasady rozwoju przestrzennego. Jego wytyczne obejmują połączenie regionu stołecznego w sieć wzdłuż europejskich korytarzy transportowych i wzmocnienie powiązań z Polską, wzmocnienie miejscowości centralnych jako podstawę dostępu do usług użyteczności publicznej oraz zarządzanie rozwojem obszaru metropolitalnego wokół Berlina wzdłuż tzw. „gwiazdy osadniczej”, w tym wzmocnienie miast tak zwanego „drugiego kręgu”. Wraz z jego wytycznymi w zakresie miejscowości centralnych Plan jest najważniejszą podstawą ekspertyzy w zakresie policentryczności. Inne ważne elementy to sieć przestrzeni otwartych i rozwój krajobrazów kulturowych.

Program Rozwoju Krajów Związkowych (LEPro) z 2007 roku stanowi nadrzędne ramy wspólnego planowania kraju związkowego Berlina i Brandenburgii i określa zasady odnoszące się do regionu stołecznego i jego pozycji w Europie, krajobrazów kulturowych, systemu miejscowości centralnych oraz rozwoju przestrzeni otwartych i transportu. Ustalenia LEP HR i dalsze ustalenia na poziomie planowania regionalnego wywodzą się z tych zasad.

Raport o planowaniu przestrzennym 2023 zawiera analizy statystyczne i przestrzenne na lata 2017-2021, na podstawie których można zidentyfikować wyzwania i dynamikę rozwoju przestrzennego. Te oceny i analizy mają duże znaczenie dla Diagnostyki Terytorialnej. Należy podkreślić analizę dynamiki rozwoju przestrzennego całego regionu stołecznego oraz ocenę działalności planistycznej i budowlanej na szczeblu gminnym.

Podstawą prawną pracy Wspólnego Departamentu Planowania Krajów Związkowych Berlin-Brandenburgia jest **Umowa o planowaniu Krajów Związkowych** z 2024 roku. Określa ona zadania i strukturę organizacyjną, a także zasady i procedury wspólnego planowania krajowego między krajami związkowymi Berlin i Brandenburgia oraz, podobnie

jak LEPro, określa nadrzędne wytyczne dla rozwoju krajów związkowych.

Auf Ebene der Regionalplanung sind die sachlichen Teilregionalpläne **Regionale Raumstruktur und Grundfunktionale Schwerpunkte** und die Entwürfe der sachlichen Teilregionalpläne **Erneuerbare Energien** bzw. **Windenergienutzung** für die Planungsregionen Oderland-Spree und Lausitz-Spreewald als strategische Dokumente von Bedeutung. Durch sie werden Ziele und Grundsätze der räumlichen Entwicklung festgelegt und Planungsaufträge aus dem LEP HR umgesetzt. Dies geschieht u.a. durch die Ausweisung Grundfunktionaler Schwerpunkte für die Grundversorgung der Bevölkerung und die Ausweisung von Vorranggebieten zur Umsetzung des Flächenziels für die Windenergienutzung. In der Planungsregion Oderland-Spree soll außerdem die Solarenergienutzung im Freiraum gesteuert werden. Die Aussagen in den Teilregionalplänen sind sowohl für die Expertise zur Polyzentralität als auch für die Expertise zu Erneuerbaren Energien von Bedeutung.

Ebenfalls für die Expertise zu Erneuerbaren Energien relevant sind die **Regionalen Energiekonzepte Oderland-Spree und Lausitz-Spreewald**. Sie konkretisieren die Energiestrategie des Landes Brandenburg auf der Ebene der Planungsregionen und zeigen Ausbaupotenziale für erneuerbare Energien ebenso wie Einsparpotenziale für den Energieverbrauch auf. Darüber hinaus benennen sie Handlungsansätze und mögliche Aktivitäten für regionale und kommunale Akteure. Die regionalen Energiekonzepte sind informelle und unverbindliche Dokumente. Ihre Umsetzung wird von regionalen Energiemanagern begleitet, die in den Regionalen Planungsstellen angesiedelt sind.

Mit dem **Regionalen Entwicklungskonzept des Landkreises Spree-Neiße** und den **Berichten der Raumbewachung (Kreisprofilen)** für die Landkreise und kreisfreien Städte liegen weitere Dokumente vor, die für einzelne Teilräume des Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraums von analytischer und strategischer Bedeutung sind. Sie können im weiteren Verlauf der Bearbeitung dazu genutzt werden, um Inhalte und Aussagen der Zukunftsvision und der Territorialen Diagnose zu überprüfen und Anknüpfungspunkte für grenzübergreifende Handlungsansätze zu identifizieren.

Na poziomie planowania regionalnego, funkcjonalne plany regionalne **Regionalna struktura przestrzenna i podstawowe miejscowości funkcjonalne** oraz projekty funkcjonalnych planów regionalnych **Odnawialne źródła energii i Wykorzystanie energii wiatrowej** dla regionów planowania Oderland-Spree i Lausitz-Spreewald są ważnymi dokumentami strategicznymi. Określają one cele i zasady rozwoju przestrzennego oraz wdrażają ustalenia LEP HR. Odbywa się to między innymi poprzez wyznaczenie podstawowych miejscowości funkcjonalnych w celu zapewnienia podstawowego dostępu do usług użyteczności publicznej oraz wyznaczenie obszarów priorytetowych dla realizacji celu zagospodarowania terenów pod energetykę wiatrową. W regionie planowania Oderland-Spree istnieje również cel koordynacji wykorzystania energii słonecznej na terenach otwartych. Ustalenia zawarte w planach regionalnych są ważne zarówno dla ekspertyzy w zakresie policentryczności, jak i ekspertyzy w zakresie odnawialnych źródeł energii.

Regionalne koncepcje energetyczne Oderland-Spree i Lausitz-Spreewald są również istotne dla ekspertyzy w zakresie odnawialnych źródeł energii. Konkretyzują one strategię energetyczną kraju związkowego Brandenburgia na poziomie regionów planowania i pokazują potencjał rozwoju energii odnawialnych, a także potencjał oszczędności w zakresie zużycia energii. Określają również możliwe działania podmiotów lokalnych i regionalnych. Regionalne koncepcje energetyczne są dokumentami nieformalnymi i niewiązującymi. Ich wdrażanie jest wspierane przez tzw. „regionalnych menedżerów energii”, którzy pracują w regionalnych biur planowania.

Regionalna koncepcja rozwoju powiatu Spree-Neiße i Raporty monitoringu przestrzennego („Profily powiatowe”) dla powiatów i miast na prawach powiatowych są dokumentami, które mają znaczenie analityczne i strategiczne dla poszczególnych podregionów Brandenbursko-Lubuskiego obszaru powiązań. Można je wykorzystać w ramach dalszych prac w celu sprawdzenia i weryfikacji treści i stwierdzeń Wizji Przyszłości i Diagnozy Terytorialnej, oraz w celu zidentyfikowania punktów wyjścia dla działań transgranicznych.

Daneben gibt es eine Reihe weiterer Strategien des Landes Brandenburg, die bei der Erarbeitung der Zukunftsvision als Inspiration für gemeinsame Initiativen und Projekte dienen können.

Die **Nachhaltigkeitsstrategie** von 2024 nimmt Bezug auf die globalen Nachhaltigkeitsziele (Sustainable Development Goals, SDG) der Agenda 2030 der Vereinten Nationen und konkretisiert diese für das Land Brandenburg. Auf Grundlage dieser Strategie sind gemeinsame Vorhaben und Schlüsselprojekte z.B. in den Bereichen Energie und Klimaschutz, nachhaltige Verkehrsverbindungen, ausgewogene regionale Entwicklung, Bildung und Forschung, Schutz natürlicher Ressourcen und Förderung sozialer Teilhabe denkbar, die zur Erreichung der Nachhaltigkeitsziele beitragen und den gemeinsamen Verflechtungsraum durch eine kohärente und nachhaltige Entwicklung stärken.

Die **Energiestrategie 2040** von 2022 ist ein zentrales Planungsdokument für die Energiepolitik in Brandenburg. Sie liefert einen Orientierungsrahmen für den Umbau des Energiesystems und langfristige Investitionen in die Energieinfrastruktur. Die Strategie legt Ziele für die Senkung des Energieverbrauchs und den Ausbau erneuerbarer Energien fest, einschließlich des Aufbaus einer „grünen“ Wasserstoffwirtschaft.

Die **Strategie zur Anpassung an die Folgen des Klimawandels** von 2023 hat zum Ziel, die Resilienz gegenüber den Auswirkungen des Klimawandels zu stärken. Dabei geht es u.a. um folgende Aspekte und Fragestellungen:

- Anpassung von Städten, ländlichen Räumen und Infrastrukturen an Extremwetterlagen, Integration von Klimaanpassung in die Regional- und Bauleitplanung
- Sicherung von Wasserressourcen und ökologischer Stabilität durch Maßnahmen gegen Wasserknappheit, Hochwasser und Bodendegradation
- Förderung nachhaltiger Land- und Forstwirtschaft
- Schutz der Gesundheit und Reduzierung klimabedingter Gesundheitsrisiken
- Förderung einer klimaresilienten Wirtschaft, sowie Förderung von Kooperation, Forschung, Innovation und Bildung

W Brandenburgii istnieje również wiele innych strategii, które w ramach opracowania Wizji Przyszłości mogą służyć jako inspiracja dla wspólnych inicjatyw i projektów.

Strategia zrównoważonego rozwoju z 2024 roku odnosi się do globalnych Celów Zrównoważonego Rozwoju (Sustainable Development Goals, SDG) Agendy 2030 ONZ i konkretyzuje je dla Brandenburgii. W oparciu o tę strategię możliwe są wspólne przedsięwzięcia i projekty kluczowe, na przykład w obszarach energii i ochrony klimatu, połączeń transportowych, zrównoważonego rozwoju regionalnego, badań i rozwoju, ochrony zasobów naturalnych i wspieranie partycypacji społecznej, które przyczyniają się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju i wzmocnienia wspólnego obszaru powiązań poprzez spójny i zrównoważony rozwój.

Strategia energetyczna 2040 z 2022 roku jest centralnym dokumentem planistycznym dla polityki energetycznej Brandenburgii. Zapewnia ramy orientacyjne dla reorganizacji systemu energetycznego i długoterminowych inwestycji w infrastrukturę energetyczną. Strategia wyznacza cele w zakresie redukcji zużycia energii i rozwoju odnawialnych źródeł energii, w tym rozwoju „zielonej” gospodarki wodorowej.

Strategia adaptacji do skutków zmian klimatu z 2023 roku ma na celu wzmocnienie odporności na skutki zmian klimatu. Obejmuje to następujące aspekty i kwestie:

- Adaptacja miast, obszarów wiejskich i infrastruktury do ekstremalnych warunków pogodowych, włączenie adaptacji do zmian klimatu do regionalnego i miejskiego planowania przestrzennego
- Ochrona zasobów wodnych i stabilności ekologicznej poprzez środki zapobiegające niedoborom wody, powodziom i degradacji gleby
- Promowanie zrównoważonego rolnictwa i leśnictwa
- Ochrona zdrowia i ograniczanie zagrożeń dla zdrowia związanych z klimatem
- Promowanie gospodarki odpornej na zmianę klimatu oraz wspieranie współpracy, badań, innowacji i edukacji.

Die Stärkung regionaler und grenzüberschreitender Zusammenarbeit gehört ausdrücklich zu den Zielen der Strategie.

Der **Klimaplan** von 2024 ist eine klimapolitische Gesamtstrategie für das Land Brandenburg, um das Ziel der Klimaneutralität bis 2045 zu erreichen. Der Plan enthält insgesamt 103 Maßnahmen in Bereichen wie Energie, Industrie, Verkehr, Landnutzung und Wärmewende und verankert Klimaziele und Handlungsbedarfe in allen relevanten Strategien der Ministerien im Land Brandenburg.

Mit der **Nachbarschaftsstrategie Brandenburg-Polen** von 2021 liegt ein Strategiedokument vor, das die Ausgestaltung und Stärkung der Verflechtungen zwischen Brandenburg und Polen selbst zum Gegenstand hat. Dabei handelt es sich um eine Strategie der brandenburgischen Landesregierung, die unter Mitwirkung aller Ressorts der Landesregierung entstanden ist. Sie nimmt eine Bestandsaufnahme der brandenburgisch-polnischen Beziehungen in allen Handlungsfeldern vor, beschreibt erfolgreiche Handlungsansätze und umreißt – auf Grundlage vorliegender Strategien der Landesregierung und der fachlich zuständigen Ressorts – die Zielsetzungen zur Pflege und Weiterentwicklung der nachbarschaftlichen Beziehungen. Dabei sind für die Erarbeitung der Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum insbesondere alle Aspekte und Zielsetzungen relevant, die räumlich wirksam und bedeutsam sind.

Über die Fortschritte bei der Umsetzung der Strategie soll regelmäßig in Zwischenberichten berichtet werden – für den Zeitraum 2021-2024 liegt bereits ein erster Zwischenbericht vor. Die Umsetzung der Strategie wird durch eine interministerielle Arbeitsgruppe begleitet.

Wzmocnienie współpracy regionalnej i transgranicznej należy do wyraźnych celów strategii.

Plan klimatyczny z 2024 roku jest podstawową strategią polityki klimatycznej dla Brandenburgii, mającą na celu osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2045 roku. Plan obejmuje łącznie 103 działania w obszarach takich jak energia, przemysł, transport, użytkowanie gruntów i dekarbonizacja zaopatrzenia w ciepło oraz zakotwicza cele klimatyczne i właściwe działania we wszystkich odpowiednich strategiach ministerstw rządu krajowego w Brandenburgii.

Koncepcja sąsiedztwa Brandenburgia-Polska z 2021 roku jest dokumentem strategicznym, który koncentruje się na kształtowaniu i wzmacnianiu powiązań między Brandenburgią a Polską. Jest to strategia rządu Brandenburgii, która została opracowana przy udziale wszystkich ministerstw rządu krajowego. Dokonano w niej bilansu

stosunków polsko-brandenburskich we wszystkich obszarach działania, opisano dobre przykłady współpracy i nakreślono – na podstawie istniejących strategii i koncepcji rządu krajowego i odpowiedzialnych ministerstw – cele w zakresie dalszego rozwoju stosunków sąsiedzkich. W kontekście opracowania Wizji Przyszłości Brandenbursko-Lubuskiego obszaru powiązań wszystkie aspekty i cele Koncepcji o wymiarze przestrzennym mają szczególne znaczenie.

Postępy w realizacji Koncepcji będą regularnie monitorowane w sprawozdaniach okresowych – pierwsze sprawozdanie okresowe za lata 2021-2024 jest już dostępne. Poza tym, wdrażanie Koncepcji jest monitorowane przez międzyresortową grupę roboczą.

4.3 Grenzübergreifende Dokumente / Dokumenty transgraniczne

Das **Europäische Rahmenübereinkommen über die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen Gebietskörperschaften** verpflichtet die Vertragsparteien (Staaten), die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen den ihrer Hoheit unterstehenden Gebietskörperschaften zu erleichtern und zu fördern. Das Dokument legt einen rechtlichen Rahmen und Modelle für die Zusammenarbeit in Form von zwischenstaatlichen Vereinbarungen fest, die die Zusammenarbeit zwischen Gebietskörperschaften erleichtern sollen.

Darüber hinaus verpflichten sich die Vertragsparteien, sich um die Lösung rechtlicher, administrativer oder technischer Probleme zu bemühen, die der Entwicklung und erfolgreichen Umsetzung der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit im Wege stehen. Außerdem soll geprüft werden, ob es zielführend wäre, den an der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit beteiligten Gebietskörperschaften die gleichen Möglichkeiten einzuräumen, wie sie die zwischenstaatliche Zusammenarbeit bietet.

Strategisches Ziel des Rahmenübereinkommens ist es, engere Verflechtungen zwischen den Mitgliedern des Europarates zu schaffen, und dadurch zum wirtschaftlichen und sozialen Fortschritt der Grenzräume und zur Stärkung des europäischen Bewusstseins beizutragen.

Die **Territoriale Agenda 2030** bietet eine Orientierungshilfe für die strategische Raumordnung und Entwicklungsplanung und fordert eine Stärkung der territorialen Dimension der Fachpolitiken auf allen Verwaltungsebenen. Sie ist darauf ausgerichtet, eine inklusive und nachhaltige Zukunft für alle Orte zu fördern und soll so zur Erreichung der Ziele für nachhaltige Entwicklung in Europa beizutragen.

Im Rahmen der Territorialen Agenda wurden zwei übergeordnete Ziele definiert:

- Ein gerechtes Europa, das allen Orten und Menschen Zukunftsperspektiven bietet
- Ein grünes Europa, das gemeinsame Lebensgrundlagen schützt und gesellschaftliche Transformation gestaltet

Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi zobowiązuje umawiające się strony (państwa) do ułatwiania i wspierania współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi podlegającymi ich właściwości. Dokument ustala ramy prawne i wzorce współpracy w postaci porozumień międzypaństwowych, które w zamierzeniu mają ułatwiać współpracę między wspólnotami i władzami terytorialnymi.

Ponadto dokument zobowiązuje strony do poczynienia wysiłków na rzecz rozwiązania wszelkich problemów natury prawnej, administracyjnej lub technicznej, które mogłyby zakłócić rozwój i pomyślną realizację współpracy transgranicznej oraz zobowiązuje strony do badania celowości przyznania uczestniczącym we współpracy transgranicznej wspólnotom i władzom terytorialnym takich samych możliwości, jakie stwarza współpraca międzypaństwowa.

Cel strategiczny Konwencji Ramowej stanowi stworzenie ściślejszych powiązań między członkami Rady Europy, i tym samym przyczynianie się do postępu gospodarczego i społecznego obszarów przygranicznych oraz do umocnienia poczucia wspólnoty Europejskiej.

Agenda Terytorialna 2030 zawiera wytyczne dotyczące strategicznego planowania przestrzennego i rozwoju i wzywa do wzmocnienia wymiaru terytorialnego polityk sektorowych na wszystkich szczeblach administracji. Ma ona na celu promowanie zrównoważonej przyszłości sprzyjającej włączeniu społecznemu we wszystkich miejscowościach, a tym samym przyczynienie się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju w Europie.

W ramach Agendy Terytorialnej zdefiniowano dwa cele nadrzędne:

- Sprawiedliwa Europa, która oferuje wszystkim miejscowościom i ludziom perspektywę na przyszłość
- Zielona Europa, która chroni wspólnych podstaw życia i kształtuje transformację społeczną

Diese übergeordneten Ziele werden durch sechs Prioritäten untersetzt:

- „Balanced Europe“: Ausgewogenere Raumentwicklung mithilfe der Vielfalt Europas
- „Functional Regions“: Konvergente lokale und regionale Entwicklung, weniger Ungleichheiten zwischen Orten
- „Integration Beyond Borders“: Leichteres Leben und Arbeiten über Landesgrenzen hinweg
- „Healthy Environment“: Bessere ökologische Lebensgrundlagen, klimaneutrale und widerstandsfähige Städte und Regionen
- „Circular Economy“: Eine starke und nachhaltige lokale Wirtschaft in einer globalisierten Welt
- „Sustainable Connections“: Nachhaltige digitale und physische Konnektivität von Orten

Insgesamt bieten die Ziele der Territorialen Agenda 2030 einen Rahmen für ein Leitbild, das im Zuge der Erarbeitung der Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum unter Berücksichtigung der örtlichen Rahmenbedingungen ausgestaltet und ausgefüllt werden kann.

ESPON-Analysen zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit sind ein wichtiges Instrument, das die Entwicklung und Zusammenarbeit der Regionen in Europa unterstützt, indem es Schlüsselinformationen, Instrumente und Empfehlungen bereitstellt. Auf der Grundlage angewandter Forschung (Applied Research), gezielter Analysen (Targeted Analysis) und Raubeobachtung (Monitoring and Tools) liefern die ESPON-Analysen zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit vergleichbare Daten, Empfehlungen, Entwicklungsszenarien und zusätzliches Wissen über die territoriale Dimension öffentlicher Politikansätze.

Dabei werden folgenden Ziele verfolgt:

1. Identifizierung und Analyse wichtiger demografischer, wirtschaftlicher, sozialer und ökologischer Trends, die auf grenzübergreifende Regionen einwirken.
2. Identifizierung von Hindernissen und Potenzialen für die Zusammenarbeit in Grenzräumen mit dem Ziel einer besseren Governance und Koordination von Aktivitäten.

Te cele nadrzędne są wspierane przez sześć priorytetów:

- „Balanced Europe“: Bardziej zrównoważony rozwój przestrzenny, przy wykorzystaniu różnorodności Europy
- „Functional Regions“: Spójny rozwój lokalny i regionalny, mniej nierówności między różnymi miejscowościami
- „Integration Beyond Borders“: Łatwiejsze życie i praca ponad granicami
- „Healthy Environment“: Lepsze warunki ekologiczne, neutralne dla klimatu i odporne miasta i regiony
- „Circular Economy“: Silna i zrównoważona gospodarka lokalna w zglobalizowanym świecie
- „Sustainable Connections“: Zrównoważona łączność cyfrowa i fizyczna miejsc

Podsumowując, cele Agendy Terytorialnej 2030 stanowią ramy, które można odpowiednio wypełniać w trakcie opracowywania Wspólnej Wizji Przyszłości dla obszaru Brandenburgsko-Lubuskiego obszaru powiązań, z uwzględnieniem specyficznych warunków lokalnych.

Analizy dotyczące współpracy transgranicznej ESPON stanowią ważne narzędzie, które wspiera rozwój i współpracę regionów w Europie poprzez dostarczanie kluczowych informacji, narzędzi i rekomendacji. Na podstawie badań stosowanych (Applied Research), analiz ukierunkowanych (Targeted Analysis) oraz monitoringu działań (Monitoring and Tools) analizy dotyczące współpracy transgranicznej ESPON dostarczają porównywalnych danych, zaleceń, scenariuszy rozwoju i dodatkowej wiedzy na temat terytorialnego wymiaru polityk publicznych.

Realizowane są następujące cele:

1. Identyfikacja i analiza kluczowych trendów demograficznych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych, które wpływają na regiony transgraniczne.
2. Identyfikacja barier oraz potencjalnych możliwości współpracy na obszarach przygranicznych, w celu lepszego zarządzania i koordynacji działań.

3. Bereitstellung von Analyseinstrumenten und Daten, die eine fundierte Entscheidungsfindung von Entscheidungsträgern, Planern und anderen Akteuren unterstützen.
  4. Entwicklung politischer Handlungsempfehlungen, die auf die Verbesserung des räumlichen und sozioökonomischen Zusammenhalts grenzübergreifender Regionen abzielen.
  5. Unterstützung der europäischen Integrations durch Zusammenhalt und Wettbewerbsfähigkeit grenzübergreifender Regionen.
  6. Sensibilisierung lokaler Gemeinschaften und Akteure für Herausforderungen und Chancen der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit.
3. Udostępnienie narzędzi analitycznych i danych, które wspierają podejmowanie świadomych decyzji przez decydentów, planistów i innych interesariuszy.
  4. Opracowywanie rekomendacji politycznych, które mają na celu poprawę spójności przestrzennej i społeczno-gospodarczej regionów transgranicznych.
  5. Wspieranie procesów integracji europejskiej poprzez zwiększenie spójności i konkurencyjności regionów transgranicznych.
  6. Zwiększanie świadomości na temat wyzwań i możliwości współpracy transgranicznej wśród lokalnych społeczności i decydentów.

Das **Kooperationsprogramm Interreg VI A Brandenburg-Polen** setzt in der Förderperiode 2021-2027 den programmatischen Rahmen für die Förderung grenzüberschreitender Projekte und Vorhaben aus Mitteln des Europäischen Fonds für Regionale Entwicklung (EFRE). Es adressiert insgesamt vier politische und interreg-spezifische Ziele (Prioritäten) der Europäischen Strukturförderung und legt in diesem Rahmen die Förderschwerpunkte fest:

- Priorität 1: Ein innovativer Grenzraum – Wissens- und Technologietransfer für innovative Lösungen
- Priorität 2: Ein resilienter und nachhaltiger Grenzraum – Klimawandel und biologische Vielfalt
- Priorität 3: Ein attraktiver Grenzraum – Bildung, Kultur und Tourismus
- Priorität 4: Ein dialogorientierter Grenzraum – Zusammenarbeit von Institutionen sowie der Bevölkerung

Im Zuge der Erarbeitung des Kooperationsprogramms Interreg VI A Brandenburg-Polen wurden eine sozioökonomische Analyse (Untersuchungszeitraum: 2013-2019) und eine SWOT-Analyse erstellt, die zur Überprüfung und Plausibilisierung der Ergebnisse und Schlussfolgerungen der Territorialen Diagnose herangezogen werden können.

Das **Gemeinsame Zukunftskonzept 2030 (GZK 2030)** für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum ist eine raumplanerische Vision. Sie wurde 2016 durch den Ausschuss für Raumordnung der Deutsch-Polnischen Regierungskommission für regionale und grenznahe Zusammenarbeit erarbeitet und verabschiedet.

W okresie finansowania 2021-2027 **Program Współpracy Interreg VI A Brandenburgia-Polska** wyznacza ramy programowe dla finansowania projektów i programów transgranicznych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Odnosi się on łącznie do czterech politycznych celów i celów Interreg (priorytetów) Funduszy Europejskich i określa specyficzne priorytety finansowania:

- Priorytet 1: Innowacyjne pogranicze – transfer wiedzy i technologii na rzecz innowacyjnych rozwiązań
- Priorytet 2: Odporne i zrównoważone pogranicze – zmiany klimatu i różnorodność biologiczna
- Priorytet 3: Atrakcyjne pogranicze – edukacja, kultura i turystyka
- Priorytet 4: Pogranicze dialogu – współpraca mieszkańców i instytucji

W trakcie opracowania Programu Współpracy Interreg VI A Brandenburgia-Polska przygotowano analizę społeczno-gospodarczą (okres badania: 2013-2019) oraz analizę SWOT, które można wykorzystać w celu sprawdzenia i zweryfikowania wyników i wniosków Diagnostyki Terytorialnej.

Wspólna Koncepcja Przyszłości 2030 (WKP 2030) dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań jest wizją planistyczno-przestrzenną. Dokument został opracowany i uchwalony w 2016 roku przez Komitet ds. Gospodarki Przestrzennej Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej.

Das GZK 2030 enthält keine formalen planerischen Festlegungen, ist aber als beiderseits abgestimmte raumordnerische Handlungsempfehlung für die zuständigen Behörden, Einrichtungen und Entscheidungsträger zu verstehen. Es gliedert sich in fünf Handlungsfelder, für die insgesamt 20 Leitlinien der Entwicklung formuliert werden:

- I. Die Vorteile der polyzentrischen Siedlungsstruktur nutzen
- II. Die verkehrlichen Verbindungen verbessern
- III. In die Menschen investieren
- IV. Nachhaltiges Wachstum fördern
- V. Die Grundlagen für eine hohe Lebensqualität sichern

Das GZK 2030 befindet sich derzeit in einem Prozess der Evaluierung. Aufgrund seines strategischen Charakters und des Kontextes seiner Entstehung eignet es sich in besonderer Weise als Ausgangspunkt für die Ausarbeitung der Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum.

Die **Entwicklungs- und Handlungskonzepte der Euroregionen PRO EUROPA VIADRINA und Spree-Neiße-Bober** beschreiben die Situation der grenzübergreifenden Zusammenarbeit, stellen Stärken, Schwächen, Chancen und Risiken für die Entwicklung in den Euroregionen heraus und zeigen Ziele und Handlungsansätze auf. Sie fungieren dabei als grenzübergreifende Leitfäden für die künftige Entwicklung.

Dabei nimmt das Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion Spree-Neiße-Bober neben der EU-Förderung im Rahmen von Interreg auch den Strukturwandel in der Lausitz und den Ausstieg aus der Kohleverstromung bis 2038 in den Blick, durch den sich u.a. zusätzliche Förderquellen für die Finanzierung grenzübergreifend relevanter Projekte und Vorhaben ergeben.

In beiden Entwicklungs- und Handlungskonzepten werden Entwicklungs- und Querschnittsziele definiert, die jeweils durch Handlungsfelder und Handlungsansätze konkretisiert werden. Diese beziehen sich u.a. auf die Stärkung der wirtschaftlichen Entwicklung, die Erhöhung der Lebensqualität, die weitere Verbesserung des Zusammenhalts und des grenzübergreifenden Zusammenlebens und die Unterstützung einer nachhaltigen Entwicklung.

WKP 2030 nie zawiera formalnych ustaleń planistycznych. Należy ją jednak rozumieć jako uzgodnione przez obie strony rekomendacje dotyczące planowania przestrzennego dla właściwych organów, instytucji i decydentów. Koncepcja składa się z pięciu obszarów działania, dla których sformułowano łącznie 20 punktów rozwoju:

- I. Wykorzystanie zalet policentrycznej struktury osadniczej
- II. Poprawa połączeń transportowych
- III. Inwestowanie w ludzi
- IV. Promowanie trwałego i zrównoważonego wzrostu
- V. Zabezpieczanie podstaw dla wysokiej jakości życia

WKP 2030 jest obecnie poddawany ewaluacji. Ze względu na swój strategiczny charakter i kontekst, w którym powstała, jest ona odpowiednim punktem wyjścia do opracowania Wizji Przyszłości dla Brandenburgsko-Lubuskiego obszaru powiazań.

Koncepcje Rozwoju i Działania Euroregionów PRO EUROPA VIADRINA i Sprewa-Nysa-Bóbr opisują sytuację współpracy transgranicznej, podkreślają mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia dla rozwoju na terenie euroregionów oraz przedstawiają cele i podejścia do działań. Pełnią one rolę transgranicznych wytycznych dla przyszłego rozwoju.

Oprócz finansowania unijnego w ramach Interreg, Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr koncentruje się również na zmianach strukturalnych na łożycach i stopniowym wycofywaniu się z produkcji energii z węgla do 2038 roku, co zaowocuje dodatkowymi źródłami finansowania projektów i przedsięwzięć o znaczeniu transgranicznym.

W obu koncepcjach rozwoju i działania są zdefiniowane cele rozwojowe i przekrojowe, z których każdy jest konkretyzowany przez obszary działania i podejścia do działań. Odnoszą się one między innymi do wzmocnienia rozwoju gospodarczego, poprawy jakości życia, dalszej poprawy spójności i wspólnego życia w regionie transgranicznym oraz wspierania zrównoważonego rozwoju.

Im Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion Spree-Neiße-Bober werden darüber hinaus 13 Schlüsselvorhaben definiert, die geeignet sind, einen wichtigen Beitrag zur Entwicklung der Euroregion zu leisten und durch die zuständigen Akteure gemeinsam umgesetzt und koordiniert werden sollen. Insgesamt bilden die Entwicklungs- und Handlungskonzepte einen sehr guten Ausgangspunkt für die Identifizierung von Schlüsselprojekten zur Umsetzung der Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum.

Konzeption Rozwoju i Działania Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr definiuje dodatkowo 13 kluczowych projektów, które mogą wnieść istotny wkład w rozwój euroregionu i powinny być wspólnie realizowane i koordynowane przez odpowiednie zainteresowane strony. Ogólnie rzecz biorąc, koncepcje rozwoju i działania stanowią bardzo dobry punkt wyjścia do identyfikacji kluczowych projektów dla realizacji Wizji Przyszłości dla Brandenbursko-Lubuskiego obszaru powiązań.

5 Zusammenfassung und Schlussfolgerungen / Podsumowanie i wnioski

Die abschließende Abbildung fasst die Ergebnisse der Synthese der analytischen und strategischen Dokumente in grafischer Form zusammen, indem sie die Beziehungen zwischen den einzelnen Dokumenten visualisiert. Aus der Abbildung geht hervor, welche Dokumente für welche Teile des Prozesses der Erarbeitung der Territorialen Diagnose, der beiden Expertisen zur Polyzentralität und zu Erneuerbaren Energien, der Zukunftsvision für den Brandenburg-Lebuser Verflechtungsraum und der Schlüsselprojekte von besonderer Bedeutung sind.

Außerdem zeigt die Abbildung, welche Dokumente und Pläne bereits gebündelte und zusammenfassende Informationen und Leitlinien liefern, weil sie ihrerseits auf analytischen und strategischen Dokumenten aufbauen, die auf übergeordneten Ebenen erstellt wurden. Dies betrifft in besonderer Weise den Raumbewirtschaftungsplan und die Entwicklungsstrategie der Wojewodschaft Lubuskie, die sich in den gesamtstaatlichen strategischen Rahmen der Regionalentwicklung in Polen einfügen. Zugleich wird deutlich, dass für die Expertise zu Erneuerbaren Energien insbesondere in Brandenburg eine Vielzahl von analytischen und strategischen Dokumenten vorliegt, die für die Erarbeitung der Expertise von Bedeutung sind.

Rysunek na następnej stronie podsumowuje wyniki syntezy dokumentów analitycznych i strategicznych w formie graficznej, wizualizując relacje między poszczególnymi dokumentami. Pokazuje on, które dokumenty mają szczególne znaczenie dla poszczególnych części procesu opracowywania Diagnostyki Terytorialnej, dwóch ekspertyz w zakresie policentryczności i odnawialnych źródeł energii, Wizji Przyszłości dla Brandenburgsko-Lubuskiego obszaru powiązań oraz projektów kluczowych.

Niniejszy schemat pokazuje również, które dokumenty i plany dostarczają już zbiorczych i syntetycznych informacji i wytycznych, ponieważ opierają się na dokumentach analitycznych i strategicznych przygotowanych na szczeblu wyższym. Dotyczy to w szczególności Planu Zagospodarowania Przestrzennego i Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego, które są częścią ogólnych krajowych ram strategicznych rozwoju regionalnego w Polsce. Jednocześnie wyraźnie widać, że dla ekspertyzy w zakresie odnawialnych źródeł energii szczególnie w Brandenburgii dostępna jest duża liczba dokumentów analitycznych i strategicznych, które są ważne dla opracowania ekspertyzy.

Anlagen / Aneks

